

STAREA DE FAPT ȘI PROIECTE FEZABILE PRIVIND PATRIMONIUL CULTURAL NAȚIONAL

dr. IOAN OPRIS

I. Imaginea concretă și reală a patrimoniului cultural național la 21 decembrie 1989.

După decembrie 1989 societatea românească a cunoscut deopotrivă stări de avânt cit și de regres, explicabile prin transformările și mutațiile excepționale în plan politic, economic și social.

Moștenirea culturală și instrumentele care veghează asupra celei mai consistente și de preț componente ale ei — patrimoniul cultural național — s-au confruntat direct cu situații de o largă paletă. Multe din acestea sînt noi și neașteptate, găsind instituțiile specializate nepregătite să le preîntîmpine sau să le rezolve.

Oricum privim lucrurile, starea și personalitatea acestor instituții, nivelul specialiștilor ce le servesc sînt elementele condiționale și de referință pentru modul cum se poate rezolva problematica ocrotirii patrimoniului cultural național. Pornind numai de la acești parametrii se poate aborda, realist, o politică concretă în acest domeniu.

Cele 463* de unități muzeale, 41 de oficii pentru patrimoniul cultural național și 12 laboratoare zonale — cu cca 1800 de specialiști —, existente la sfîrșitul anului 1989, reprezentau o „dotă” instituțională de excepție. În cadrul acestor rețele realizările fuseseră importante, pe diverse planuri: cercetare, conservare-restaurare, valorificare, evidență și protecție. Este adevărat că, mai ales, după 1980, accentul principal în politica patrimonială a componentei mobile a fost pus pe evidență și restaurare, în dauna cercetării, punerii în valoare și protejării patrimoniului cultural național. Con-

comitent, demersul ideologic dirijat de factorii puterii a condus la uniformizarea expozițiilor de bază și în general la o sărăcie a formelor tipice de exprimare muzeografică. Acestea fuseseră augmentate din 1984 de autofinanțare, procedeu ce a condus la devierea funcțională a muzeelor, descalificare profesională și decădere socială.

Pe planul protecției monumentelor istorice România predecembristă a fost lipsită de o instituție specializată, activitățile fiind orientate în special spre conservare. Restaurarea monumentelor a fost brutal întreruptă încă din 1977, an de referință pentru dezastrul produs printr-un mare seism, urmat de măsuri aberante ce au condus la decizii de demolare a unor monumente, la o politică incisivă de sistematizare urbană și rurală. În acest domeniu, amestecul puterii politice, dictatul și oportunismul au produs grave consecințe.

Dacă din 30 octombrie 1974 România avea un sistem juridic și organizatoric adecvat unei politici realiste de protecție a patrimoniului cultural național, acesta a fost fundamental lovit prin măsurile luate după 1977. Astfel, deși exista o lege și un organism național consultativ în domeniul strategiei protecției, acestea au fost sistematic deviate de la obiectivele lor reale, încălcate în prevederi și atribuții, neglijate în privința deciziilor. Puterea a lovit în mod direct aceste obiective, în ciuda declarațiilor oficiale de interes, scoțînd România din circuitul specializat al instituțiilor UNESCO, blocînd practic căile de valorificare științifică și culturală. Un singur inte-

res a rezistat — cel față de bunurile aparținând domeniului proprietății private — în care sens autoritățile comuniste au practicat adeseori abuzul, încălcând flagrant drepturile omului.

Conținând elemente pozitive ce rezultă din personalitatea instituțiilor și a specialiștilor, din valoarea patrimoniului și diversitatea lui, rețeaua specializată de muzee și monumente istorice era la sfârșitul anului 1989, „protejată” de o lege și citeva decrete, hotărâri de guvern, ce nu mai funcționau și fuseseră încălcate de Putere; sărăcită și expusă dictatului; orientată spre discurs politic; neglijată în privința rolului ei social, educativ și instructiv; depreciată ca parte a avuției naționale printr-o suită de prejudecăți și concepții ce influențau negativ chiar atitudinea celor responsabili de acordarea fondurilor bănești necesare. Încercările de a promova listele de bunuri mobile din patrimoniul cultural național și cele de monumente istorice, făcute în 1981, 1985, 1988 s-au lovit de refuzul Puterii de a acorda statutul oficial protejat acestor importante componente ale avuției naționale. Și pe plan extern, o serie de recomandări UNESCO, ca și participarea la ICOM, ICOMOS și ICCROM au fost respinse și refuzate instituțiilor românești de profil. La cele de mai sus se adaugă realitatea dureroasă a politicii iresponsabile față de calificarea, pregătirea și perfecționarea personalului de specialitate, neglijate sau chiar extrase din programa școlară și universitară și lăsate exclusiv în grija Centrului special de perfecționare a cadrelor. Considerate instituții bugetare, cu personalul plătit la nivelul cel mai de jos, muzeele și sectorul ce ar fi putut servi proiectării și restaurării monumentelor istorice își pierduseră rolul cuvenit în societatea românească. Doar subiectivitatea și decizia individuală mai salvaseră, după 1984, din atribuțiile de fond ale acestui domeniu. Realizările pozitive — restaurările de mari ansambluri, de valoroase obiecte pentru acestea (Peleş, Cotroceni etc.), reorganizările muzeale (Timișoara, Oradea, Tîrgoviște, Sibiu etc.) și evidența centralizată — le putem atribui, în primul rînd, specialiștilor care au înfruntat politica oficială și

au determinat decizii de acest fel. O stare de degradare profesională, decădere funcțională și adîncă neputință decurgea din cele de mai sus, instituțiile și oamenii deopotrivă suspectîndu-și chiar și speranța.

II. *Stările complexe patrimoniale după 21 decembrie 1989.*

O analiză retrospectivă a problematicii ocrotirii patrimoniului cultural național din ultimii trei ani nu este nici ușoară și nici la îndemîna oricui. În acest domeniu sînt implicate reale personalități culturale și științifice, deciziile lor sau ale organismelor ce le-au condus fiind încă insuficient cunoscute. Concomitent, mijloacele și procedeele generale — culpabilizarea, marginalizarea voită a unor factori, apelul la modele străine și tendința de import a unor organisme și soluții, investirea cu largi responsabilități a unor persoane fără aptitudini de organizare, falsă competență, constituirea și susținerea grupurilor de presiune, elitismul — au activat mai ales în cultură și artă sau prin mijlocirea acestora. Și (cu funcții de conducere în rețea) de aici rolul lor în viața spirituală contemporană este foarte însemnat, cu multe rezultate bune dar și cu efecte negative. Cu atît mai mult, cu cit mulți oameni de cultură din sfera ocrotirii patrimoniului cultural național s-au angajat politic, transformînd instituțiile în tribune de afirmare a unor idei, contribuind astfel la deturnarea funcțiilor de bază ale acestora.

Societatea românească în ansamblul ei era conștientă la începutul anului 1990 că trebuiau reprojectate și impuse noi modele de organizare și funcționare domeniiale, inclusiv pentru ocrotirea patrimoniului cultural național. Inițiativele și ideile în acel context au luat un curs interesant cedînd obiectiv și subiectiv condițiilor generale date. N-au lipsit liderii, care au un rol esențial în asemenea momente. Rezultatele sînt azi ușor amendabile dar ele trebuie privite obiectiv, desprinzînd învățăminte și judecîndu-le cu înțelegerea cuvenită. Astfel, la 5 februarie 1990, după dezbateri laborioase de grup profesional, fără o pregătire de largă consultanță, la propunerea Ministerului Cul-

turii au fost sancționate decretul cu nr. 90 și 91. Se înființau organisme de specialitate, comisii și direcții operative pentru muzee și colecții, respectiv pentru monumentele istorice. La acea dată, abrogarea legii ocrotirii patrimoniului cultural național (l. 63/1974) părea liderilor soluția bună, dînd prin acte normative provizorii personalitate Comisiei Muzeelor și Colecțiilor și CMAȘI. Prin prevederile acestora, urma ca în termene foarte scurte (90 de zile) să se prezinte spre sancționare legile de profil pentru patrimoniul cultural mobil și pentru monumentele istorice. Se răspundea astfel, — în contextul altor măsuri cu caracter democratic — atît unei reale necesități cit și presiunii ce caracteriza viața societății românești. Aceasta în contextul deschiderii granițelor, a liberalizării circulației și provizoratului politic general. Mai adăugăm caracterul neadekvat realităților administrative: se instituiau comisii (deci organisme de consultanță și orientare), fără personalitate juridică dar... conducînd direcții de specialitate cu o asemenea calitate. Cele din urmă fuseseră stabilite a funcționa pe lingă Ministerul Culturii. Întregul aparat astfel organizat era așezat pe principiile general clamate dar abuziv aplicate, ale autonomiei și democratizării instituționale. Concomitent, datorită unor anume subiectivități și carențe de pregătire administrativă, conducerea Ministerului Culturii a neglijat voit funcția de control a instituțiilor din subordine, ministerul de profil pierzînd autoritatea în teritoriu și aplicînd o politică preferențială față de anumite persoane și instituții. O nouă concepție culturală a fost teoretizată, reușindu-se însă multiple acțiuni, refaceri de instituții, aplicîndu-se soluții mai adecvate și elastice la nivelul cerințelor. Au urmat schimbări radicale în orientarea activităților de fond ale muzeelor și pentru monumentele istorice, desemnarea unei noi garnituri de conducători, spargerea „complexelor” județene, specializarea unităților (uneori doar prin separarea administrativă), reluarea relațiilor externe, inițiative de recuperare de patrimoniu și de instituții etc. Acestea sînt fapte reale, petrecute într-un context tensionat și complex, derulate în timp re-

cord. Multe din acele obiective au drep-tul la referințe, condiționînd etapele care vor urma. Este însă adevărat că o strategie culturală cu obiective de programe, cu calendare de acțiuni, bazată pe o proiectare și urmărire a derulării acestora pe termene și responsabilități precise, și pe planificarea fondurilor, nu a fost realizată. Enunțate teoretic, chiar viu dezbătute, dezideratele clamate au fost incredințate adeseori sau preluate de factori incapabili să le servească. A lipsit o viziune de ansamblu în cultură și desigur nu numai aici, producîndu-se paralelisme, dezarticulări și conducînd adesea la consum inutil de timp, energie și fonduri. Esențial ni se pare acum, pe de o parte, inexistența stabilirii priorităților sau preluarea celor stabilite ca atare și promovarea lor la nivelul superior de decizie. Pe de altă parte, observăm incapacitatea Ministerului Culturii de a stăpîni cele două sectoare patrimoniale — mobil și imobil—, de a le conexe și subordona unui program unitar conceput, fezabil și clar. Toate acestea au condus la erodarea rolului Ministerului Culturii în a fi instrumentul de stat abilitat să protejeze, să asigure, să susțină instituțiile specializate, să reflecte interesele specifice ale rețelei de specialiști, determinînd cadrul legal, organizatoric și financiar.

Cît privește posibilitățile financiare, aprecierea noastră poate părea gravă dar este reală: instituțiile au beneficiat de o finanțare pozitivă în 1990/1991, atenuată de hotărîrea Ministerului Finanțelor (ordin nr. 691/19 decembrie 1991) care reintroduce sistemul parțial al autofinanțării și care n-a primit în nici un fel replica Ministerului Culturii (cu excepția CMC care a incriminat-o).

Chiar în 1992 bugetul instituțiilor specializate, direct subordonate Ministerului Culturii și administrației locale a fost acceptabil, iar acei conducători care au stăruit pentru dotarea tehnico-materială au reușit în acest interval să acopere o serie de necesități. Clarviziunea și energia, insistențele acestora, instabilitatea autorității politice, au fost factori care au conlucrat în a se obține bune rezultate.

Legile de profil au constituit un alt obiectiv major care trebuia urmărit și dirijat de Ministerul Culturii. Atît CMC cit și CNMASI au realizat, separat și necoordonate, proiecte de legi specifice, încă din primăvara anului 1991. Acestea n-au fost însă, niciodată analizate, dezbătute și însușite de Ministerul Culturii (cu excepția celui pentru monumentele istorice), lipsind domeniul ocrotirii patrimoniului cultural național de instrumente obligatorii. Un arume stil de neimplicare voită, de scoatere din atribuțiile pe care orice organ central trebuie să le respecte, amatorism și absența profesionalismului birocratic specializat au contribuit la situația prezentă, cind autoritatea ministerială este direct știrbită de pretenții de dominare din partea unor organisme de consultanță.

III. Obiectivele unei strategii** — examen al competenței.

Hotărîrea Guvernului nr. 811/26 decembrie 1992 modifică o anume atitudine față de patrimoniul cultural național. Astfel, în structura Ministerului Culturii a fost creat cu acest prilej un departament special, în cadrul căruia funcționează Direcția Generală pentru protecția și valorificarea patrimoniului cultural național (DGPVPCN). Începînd cu 1 februarie 1993 un proiect de program *DACIA PROT PAT* este așezat la baza activităților de profil, direcția generală constituind treptat strategia domeniului.

Ca idee centrală figurează reprojecțarea rolului și funcțiilor Ministerului Culturii ca instrument al statului român pentru politica patrimonială. Ministerul Culturii este privit, totodată, ca administrator general al acestui patrimoniu — parte a avuției naționale și concomitent a domeniului public —, avînd responsabilitatea deplină în a proiecta și ordona obiectivele strategiei.

Astfel, strategia în domeniul protecției patrimoniului cultural național este structurată pe următoarele obiective:

1. *de ordin juridic* (conținînd legile domeniile și reglementările diferitelor sectoare). O lege privind patrimoniul

cultural național mobil și alta pentru monumentele istorice sînt pivoții sistemului juridic, care se vor acorda cu alte legi conexe: a monumentelor de for public, a muzeelor, a cercetării etc. Reglementările sectoriale vor urmări modul în care regimul proprietății (mai ales agricol dar și locativ), al circulației libere a bunurilor (prin diverse forme de comerț specializat), al autonomiei locale și dreptului de folosință a bunurilor din patrimoniul cultural național respectă integritatea, conservarea și punerea în valoare a acestora.

2. *de ordin organizatoric* (cuprinzînd măsuri elastice, cu structuri articulate, cu instituții specializate moderne). În vederea realizării unui sistem departamental pentru urmărirea și determinarea cerințelor, sprijinirea și preluarea inițiativelor, acordarea asistenței tehnico-financiare și reprezentarea în fața autorităților centrale administrative, Ministerul Culturii — DGPVPCN urmărește crearea unor instituții noi și dezvoltarea celor existente. Astfel, numărul și rolul muzeelor naționale poate spori de la 23 la 35, concomitent cu o politică de reprofilare tematică și plasare a lor armonioasă în teritoriu, bazată pe patrimoniu și specific (local, zonal, național). Se va dezvolta, de asemenea, rețeaua actuală de muzee și colecții, crescînd în următorii 3 ani de la 658 la 850 unități. Un loc esențial vor ocupa în acest domeniu muzeele de sit arheologice, cele ecologice, de istoria științei-tehnicii, memorialistică și cele etnografice în aer liber. Nu pot lipsi din simpla enumerare elemente esențiale care privesc ca urgente amenajarea unor noi construcții sau a unor monumente istorice în scop muzcal, pentru: Muzeul Național de Istorie (spațiul din str. Știrbei/Plevnei); Muzeul Național de Istorie al Transilvaniei (Cluj-Napoca); Muzeul Național al Tehnicii ing. D. Leonida; Muzeul Național al Agriculturii (Slobozia); Muzeul de Artă Bisericească Săsească (Brașov); Muzeul de Artă Brâncovenească Mogoșoaia; Muzeul George Oprescu; Muzeul Zambaccian; Muzeul Sticlei și Porțelanului; Muzeul Rezisten-

ței Anticomuniste (Sighetu-Marmăției); Acvariul Galați; Muzeul de Istorie și Arheologie „Iulian Antonescu” (Bacău); Muzeul Județean Reșița; Muzeul Civilizației Dacice și Romane (Deva); Muzeul Național de Artă Contemporană (București); Muzeul Vinătoarei (Brașov); Muzeul Comerțului (Ploiești); Muzeul Ecologic Carpatin; Muzeul Național al Cinematografiei; Muzeul Băncii României; Muzeul Poștelor și Telecomunicațiilor; Muzeul Transporturilor; Muzeul Aviației; Muzeul Arhitecturii și Construcțiilor; Muzeul de Artă Orientală etc. De o atenție aparte trebuie să se bucure colecțiile de cult și cele private, în sprijinul cărora vor concura, reorganizate, oficiile pentru patrimoniul cultural național și laboratoarele de restaurare. În următorii trei ani numărul laboratoarelor zonale de restaurare se va putea ridica la 15, pe ansamblu funcționând un *Laborator Central de Restaurare* cu 4 filiale.

Între instituțiile ce vor fi înființate figurează Institutul Național de Muzeologie, Laboratorul Național de Investigație și Cercetări la Monumentele Istorice, Aerofototeca României, centre zonale și județene de proiectare și restaurare la monumentele istorice.

3. *de ordinul evidenței.* În această direcție se va lărgi banca de date a patrimoniului cultural național, modernizându-se — prin tehnologizare și dotare — rețeaua instituțiilor specializate. În 1994/1995 vor putea fi aprobate primele 4 liste de bunuri mobile și imobile din patrimoniul cultural național protejate; se va crea sistemul interconexat, într-o primă etapă cu 14 muzee naționale și DMASI, ulterior generalizat la toate muzeele județene. Rețeaua muzeală va fi dotată în 1993/1994 cu 120 P.C.

Centrul de Informare și Memorie Culturală va prelua sarcina ținerii la zi a evidenței, realizarea unor instrumente de lucru curente (repertorii, cataloage) — în primul rând a 12 repertorii județene de monumente și situri, a unor materiale metodologice atit pentru bunurile mobile cit și pentru cele imobile. Instituțiile vor crea serviciul evidență-catalog, cuprinzând centralizarea documentelor de evidență.

Pe tot teritoriul se vor difuza repertoriile siturilor arheologice, centrelor istorice și rezervațiilor naturale. Se va realiza HARTA arheologică a României.

4. *Cercetarea* de patrimoniu va fi orientată spre teme majore, aplicate politicii de salvare a patrimoniului cultural național. Ea va urmări modernizarea tehnicilor și metodelor de cercetare, accentuând pe introducerea investigației fizice, chimice, biologice, mecanice, de rezistență și de structură a materialelor; se va avea în vedere organizarea a 16 șantierescăală în domeniul săpăturilor arheologice, cercetării de parament a monumentelor istorice, pigmentilor, culorilor, lianților, picturii murale etc.

Un loc special va fi rezervat cercetării etnografice rurale și urbane, în zone etnofolclorice predispuse modernizării, urmărindu-se concomitent și salvarea din teren a unor construcții tradiționale. De asemenea se vor corela cercetările etnologice cu cele arheologice, vizând localizarea de noi puncte și așezări, și utilizând arheometria, etnoarheologia și fotogrametria. Ca rezultat a cercetării, se vor revizui treptat, până în 1995, toate expozițiile de bază, în special la istorie-arheologie, anulându-se generalitățile, uniformizarea, didacticismul.

5. *Conservarea-restaurarea* va urmări în principal localizarea, repertorierea și stabilirea priorităților de acțiune pentru bunurile mobile și imobile, pornind de la instituțiile muzeale și colecții. Se vor adopta programe de conservare generale, obligatorii pentru muzee și oficiile pentru ocrotirea patrimoniului cultural național, dezvoltându-se aria de intervenție asupra patrimoniului cultural național. Între obiective figurează: rezolvarea problemelor depozitării per ansamblu și pe unități, inclusiv — prin asistență și contract — la cultele religioase. De asemenea un loc aparte ocupă generalizarea metodologiilor de intervenție, cunoașterea factorilor de degradare și a materialelor și substanțelor de conservare. Se va urmări ca la cultele religioase să se cre-

eze ateliere—laboratoare de conservare, dezvoltind rețeaua propriilor conservatori. Se va tipiza aparatura de urmărire și de control a microclimatului.

Ministerul Culturii va achiziționa 60 truse mobile de control microclimat; 8 autolaboratoare de teren pentru conservarea și restaurarea *in situ* la arheologie și monumente istorice; 3 autotransportoare de expoziții special amenajate; 12 electrostivuitoare pentru muzee; 12 electrocare; 15 ateliere de tâmplărie și mecanică aplicată. De asemenea se va crea *Atelierul central de replici și copii muzeale*.

Anual vor fi programate pentru restaurare un număr corespunzător de bunuri mobile și 100 de șantiere de restaurare la monumentele istorice.

6. *Protecția bunurilor* mobile și imobile din patrimoniul cultural național constituie un obiectiv vital pentru asigurarea integrității și transmiterii avuției culturale. El poate fi împlinit numai prin dotări sistematice a tuturor instituțiilor muzeale și colecțiilor cu aparatură anti-furt și anti-incendiu. În 1993/1994 modernizarea instalațiilor (camere video-TV în circuit) la 4 unități naționale va fi urmată de proiecte pentru alte nouă unități de acest rang.

Măsuri speciale vor fi luate pentru dotarea corpului de pază cu walkie-talkie, aparate portabile de emisie-recepție, iar muzeele cu tezaur vor fi conexe la posturile de poliție.

7. *Valorificarea patrimoniului cultural național* presupune un amplu program cultural-educativ bazat pe programare calendaristică riguroasă, obiective de larg interes și conținut adecvat și pe o strategie a ofertei diversificată. Principala categorie de public se fixează la nivelul virstei școlare, aici îndreptându-se eforturile principale. Nu vor fi neglijate virsta a treia și handicapații.

Se vor introduce serviciile de împrumut pentru uz didactic, muzeobusul, abonamentul muzeal, asociațiile de prieteni ai muzeelor. În toate programele se vor include sisteme multi-media, utilizându-se teatrele, cinematografele, instituțiile muzicale pentru a lărgi efectele; specta-

colele de sunet și lumini, cicluri de teatru antic, poezie, paradă etc. vor fi organizate în cadrul unor monumente. Un număr de 15 unități vor fi dotate cu instalații de amplificare.

Se vor realiza pliante, afișe, ghiduri, seturi disc, diapozitive etc. pentru toate muzeele și principalele monumente istorice; se inițiază seria „Muzee și monumente din România”, cu variante în limbi străine, 120 pliante — muzee și 400 pliante — monumente (1993/1995). Se inițiază seria „Albumul monumentelor istorice” — 20 (1993/1995). Se multiplică videocasetele, respectiv videofilmul pentru muzee și monumentele istorice.

Oferta expozițională internă va cuprinde între 2 și 6 expoziții/an de fiecare muzeu național și județean, axată pe patrimoniul propriu dar și pe conlucrarea cu colecționarii; fiecare expoziție va avea catalog de acțiune, pliant, materiale de prezentare.

Oferta expozițională externă va cuprinde între 4—10 expoziții/an, în coordonarea unor muzee naționale și exclusiv prin colaborare cu rețeaua muzeală din teritoriu.

Publicațiile periodice vor fi profilate conform tradiției, specificului, ariei de reflectare, naturii patrimoniului. Editura „Museion” va prelua și edita monografii, ghiduri, cataloage, pliante, afișe, cărți poștale pentru rețea. Muzeele vor edita cataloagele de colecții, cataloage rezonate, de expoziție, repertorii ca o obligație primară. Ministerul Culturii va edita 30 volume anual. Programul de valorificare științifică va cuprinde 26 manifestări naționale anuale (congrese, sesiuni, colocvii) și 14 de interes zonal, finanțate central, axate pe profilul cercetării aplicate. Aceste manifestări se itinerează, de fiecare dată fiind găzduite în altă localitate.

Strategia valorificării include raporturi concrete, notificate și respectate, cu diverse organizații, asociații, fundații, organisme centrale și ministere, tineretul, școala, armata, biserica și mass media.

8. *Pregătire profesională*

Un sector de largă importanță îl reprezintă reorientarea acțiunii de calificare,

specializare și perfecționare a personalului muzeal și din rețeaua de protecție a monumentelor istorice. Se are în vedere deopotrivă nivelul tehnic mediu, cit și cel superior, de concepție (muzeografi, conservatori, restauratori, manageri). O serie de profesii: lemnar-dulgher, timplar, tinichigiu, instalator etc. vor fi încurajate pentru a încadra corespunzător unitățile și șantierele de restaurare; de asemenea, specialități tehnice — fotograf, topograf, designer, arhitecți-restauratori, ingineri de sistem, analiști, programatori ș.a. — vor fi cuprinse în structura instituțiilor.

Se vor acorda atenție și sprijin facultăților, școlilor postliceale și programelor de specializare, inclusiv prin doctorat, ale conservatorilor, restauratorilor și muzeografilor. În 1995 numărul total al specialiștilor din muzee se va putea ridica la 3.800 salariați, majorarea venind din procesul de re tehnologizare a instituțiilor și activităților specifice. La conducerea unităților se va proiecta sistemul contractelor și al funcțiilor manageriale, conducătorii fiind aleși prin concurs deschis, în urma îmbinării calităților științifice și manageriale.

Cursurile de specialitate vor fi obligatorii, condiționind ocuparea unor funcții din structura organizatorică a instituțiilor.

9. Relații externe

Sistemul instituțiilor specializate — muzee și monumente istorice este legat —, ca performanță și expresia cunoașterii patrimoniului cultural național — direct de prezența la expoziții, manifestări științifice și legături de profil în/cu străinătatea. Se vor lua măsuri de susținere a permanentizării unor reprezentanți ai muzeelor și instituțiilor de protecție a monumentelor istorice la ICOM, ICOMOS, ICCROM, Consiliul și Parlamentul Europei; se vor asigura participările la acțiunile specializate din afara țării, patronate de UNESCO, Consiliul Europei și ONU.

Se va susține intrarea și menținerea delegațiilor române în comitetele de profil, în primul rînd în Comitetul pentru patrimoniul cultural al Consiliului Europei (CCPAT).

Se va asigura semnarea de către partea română a documentelor internaționale care reglementează protecția patrimoniului cultural național, asigurîndu-se penetrarea valorilor de vîrf în atenția comunității europene și universale.

Se vor intensifica acțiunile legate de ziua internațională a muzeelor și ziua porților deschise la monumentele istorice.

Se vor organiza în țară manifestări științifice și internaționale și se vor găzdui — în măsura reușitei demersurilor — reuniuni ale organismelor UNESCO și Consiliului Europei.

Se vor activa comitetele naționale ICOM și ICOMOS, luîndu-se măsurile corespunzătoare bunei lor funcționări.

10. Dezvoltare — schimbare conceptuală

Muzeele și monumentele sînt părți ale avuției naționale, de o incontestabilă valoare financiară. De soarta lor societatea românească este responsabilă, atît prin factorii de profil — Ministerul Finanțelor, Ministerul Culturii și instituțiile sale — cit și prin factorii administrației, deținători toți de valori culturale mobile și imobile, comunități și indivizi.

În acest sens, trebuie remodelată concepția asupra patrimoniului cultural național ca parte a domeniului public, indiferent de proprietatea asupra lui; ca o componentă a tezaurului național și universal. Cel mai de preț avut al țării — în continuă creștere a valorii lui bănești — este patrimoniul cultural național. Deci responsabilitățile trebuie împărțite și cheltuielile suportate de toți. Un izvor de acoperire materială a acestor cheltuieli îl reprezintă actul generos de sponsorizare, contribuția bănească a diversilor indivizi, asociații, fundații etc. cu sens de mecenat. Statul are obligația de a încuraja asemenea acte de sprijin, de a populariza donațiile și finanțarea operei de cercetare, evidență, conservare-restaurare, protecție și valorificare a avuției culturale mobile și imobile.

Dar și instituțiile — prin virtuțile monumentelor istorice și ale muzeelor — trebuie să regindească sursele de susținere, venind cu noi idei și studiînd noi resurse. În toate aceste instituții se vor dezvolta sectoare comerciale, care vor

valorifica — adaptat specificului prin copii, cărți poștale, seturi diapozitive, pliante, discuri, artă decorativă și artizanat contemporan etc. virtuțile patrimoniului cultural național.

În vederea dezvoltării numerice și valorice a patrimoniului cultural național, a bunei lui conservări și protecției, se iau următoarele măsuri:

a. Promovarea unor acte normative pentru constituirea Fondului de protecție a patrimoniului cultural național din taxe de timbru pe obiecte muzeale și monumente istorice, taxe pe autorizarea de amplasamente turistice-economice în anturajul monumentelor istorice, taxe pe autorizarea comerțului specializat cu bunuri culturale;

b. Susținerea sistematică prin Fondul central de achiziții a salvării celor mai valoroase bunuri mobile și imobile, supuse dispariției sau înstrăinării, în vederea dezvoltării patrimoniului de stat;

c. Dezvoltarea cercetării sistematice de teren, sursă a identificării și recuperării de noi bunuri aparținând patrimoniului cultural național.

d. Încurajarea prin normative a formării și dezvoltării colecțiilor private.

Considerind că patrimoniul cultural național este pivotul politicii naționale în

domeniul culturii, că instituțiile specializate ce-l slujesc operează cu fapte de cultură majoră, opera de protecție trebuie să fie larg difuzată și cunoscută. Antrenarea tuturor resorturilor societății contemporane în această direcție, amplificarea legăturilor cu școala, tineretul, biserica, mass media, antrenarea ministerelor dar și a administrației locale, condiționează reușita. Această operă, cu rol major în forjarea nivelului de cultură și de comportament social, trebuie urmărită cu toată responsabilitatea, de ea depinzând în ultimă instanță integrarea societății românești în cadrele lumii moderne și pregătirea semenilor noștri pentru impactul cu mileniul III.

NOTE

* Vezi „Anuarul statistic al României”, 1990, p. 206, care redă și numărul total de 18.217.000 vizitatori din 1989.

** Vezi Ioan Oprea, *Tradiții și perspective. Ocrotirea patrimoniului cultural în România*, în „Țara Crișurilor”, an I, nr. 8, noiembrie 1990 și nr. 9/decembrie 1990; idem, *Cu privire la legislația și strategia ocrotirii patrimoniului cultural național*, în „Rev. muzeelor”, 6—7/1990, p. 23—26; idem, *Ocrotirea patrimoniului cultural*, în „Athenacum”, 1991, p. 16—17.